

V reakci na stavbu českého Národního domu na Nové ulici začali Němci ještě téhož roku 1892 s výstavbou vlastního Německého domu, a to na původně zamýšlené stavební parcele na Nádražní ulici.

Původně měl být postaven divadelní a koncertní sál pro Moravskou Ostravu na dnešní Nádražní třídě (vedle dnešního domu Ostravice). Budova měla sloužit oběma národnostem – české i německé. Jedno křídlo budovy mělo náležet českým obyvatelům, druhé křídlo obyvatelům německým. Obě křídla měla být spojena sálem a restaurací, do nichž by byl přístup z obou stran i hlavním společným vchodem. Dům měl být v majetku obce a obě strany se měly zavázat platit nájemné.

Repr. Housík & Hänsler, Praha-Žitkov.

Národní dům byl vystavěn na tehdejší Nové ulici, kde byla původně zahrada se starou chalupou.

Původní návrh na společnou divadelní budovu pro Čechy a Němce česká strana zamítla. Češi zastoupení advokátem dr. Edmundem Palkovským a ing. Emanuelem Balcarem nevěřili v bezproblémovou spolupráci. Proto se členové Občanské besedy na schůzi v listopadu roku 1891 rozhodli postavit vlastní Národní dům. Za stavební místo vybrali zahradu se starou chalupou na Nové ulici, kterou několik měsíců předtím zakoupili stavitel František Jureček, dr. Edmund Palkovský, ing. Josef Hýbner a Vojtěch Fiala pro Občanskou záložnu, za přispění Občanské záložny, českých spolků a jednotlivců.

František Jureček (23. 9. 1868, Moravská Ostrava – 5. 10. 1925, Moravská Ostrava)

V lednu roku 1892 byla vypsána architektonická soutěž na výstavbu dvoupodlažní budovy Národního domu v nákladu 80 000 zl. S termínem dodání návrhů do 15. března 1892. Nejlepší návrhy měly být odměněny 500 zl., 300 zl. a 200 zl. Celkem se soutěže zúčastnilo 20 návrhů, které posuzoval Spolek architektů a inženýrů Českého království se sídlem v Praze. Stavební družstvo vybralo návrh ing. Josefa Srba, okresního inženýra ze Smíchova, který už 17. května 1892 projednal detaily výstavby se členy stavebního družstva a hlavně se stavitelem Františkem Jurečkem, kterému byla výstavba svěřena.

Edmund Palkovský (17. 10. 1858, Brušperk – 7. 4. 1930, Moravská Ostrava)

S přípravou stavby se započalo 5. ledna roku 1892 zbouráním staré chalupy, ale ke slavnostnímu výkopu dr. Palkovským došlo až 27. června 1892. Stavba rostla zpočátku velice rychle, a to zejména díky velkým darům mecenášů – několik desítek majitelů povozů z Moravské Ostravy a okolí přivezli na stavbu zdarma mnoho set fůr písku, cihel a jiného stavebního materiálu, spolky i jednotlivci přispívali i finančními dary. Už na konci roku 1892 byla celá přední část budovy pod střechou. Ačkoliv byla hotova jen přední část budovy Národního domu (nebyl ještě dokončen velký sál, kuželna, ani upravena zahrada a vysázeny stromy) byla určena doba prozatímního otevření už na 2. prosince 1893. Přestože se nakonec nestihlo vše tak, jak bylo plánováno, proběhla toho dne slavnostní bohoslužba v chrámu Božského spasitele, konal se banket a večer byl uspořádán v Národním domě koncert alespoň pro členy spolků, které měly v Národním domě místo svého působení.

Pozvánka na slavnostní otevření Národního domu (16. a 17. 6. 1894)

Program Slavnostní akademie na počest dokončení Národního domu (16. 6. 1894)

Slavnostní otevření proběhlo v sobotu a v neděli 16. a 17. června 1894. V sobotu proběhla ve velkém sále slavnostní akademie, na níž účinkovaly oba ostravské pěvecké spolky Lumír a Záboj, hornická kapela a ostravští ochotníci, kteří se hráli Stroupežnického hru *Paní Mincmistrová*. Následujícího dne byl připraven bohatý ceremoniál za účasti občanstva ze širokého okolí. Po uvítání hostů na ostravských nádražích a banketu ve velkém sále za účinkování hornické kapely vrcholila slavnost několikatisícovým zástupem účastníků ze Slezské Ostravy k Národnímu domu.

František Ladislav Rieger (10. 12. 1818, Semily – 3. 3. 1903, Praha)

Národní dům v roce svého dokončení (1894)

Národní dům se stal důstojnou reprezentační budovou české společnosti, jejím hlavním kulturním a společenským střediskem nejen v Moravské Ostravě. Význam a úlohu Národního domu ocenil také jeden z vedoucích českých politiků dr. František L. Rieger, když 25. června 1894 na slavnostním večírku uspořádaném na počest jeho návštěvy Národního domu prohlásil: „Viděl jsem, kterak se Vám podařilo postavit tento Národní dům, který má být mocnou hradbou na obranu naší národnosti na rozhraní tomto jazykovém – hradbou pevnou a bohdá nerozbornou. My musíme hleděti, abychom zde národnost naši neporušenou uhájili. A jak vidím, že jste se i přičinili, a dávám pevnou důvěru, že se Vám zde v tomto městě, kde se průmysl tak rozvíjí, podaří udržet národnost naši. To především musíme docílití vřelostí a upřímností pro naši věc – pak pilnou a vytrvalou prací a všestrannou kulturou, neboť jen tak odolávat můžeme žvlům nám nepřátelským.“ (cit. Vzácná návštěva, Ostravice, 30. 6. 1894, č. 26.)

JUDr. Edmund Palkovský

(17. 10. 1858, Brušperk – 7. 4. 1930, Moravská Ostrava)

„Místo stavební posvěceno jest svatými skutky a slovy vlasteneckými, a nebude mezi námi nikoho, kdo by dopustil, aby místo toto svému účelu odňato bylo.“

Edmund Palkovský, vůdčí osobnost českého národního hnutí na Ostravsku na přelomu 19. a 20. století, se narodil do rodiny soukeníka a zemědělce v Brušperku. Absolvoval české Slovanské gymnázium v Olomouci, poté získal advokátní praxi v Hranicích na Moravě, v Přerově a v Brně, kde také složil soudcovskou zkoušku. Svou působnost v Ostravě zahájil roku

1890 otevřením první české advokátní kanceláře v Moravské Ostravě. Jako člen Matice ostravské bojoval za zřízení českých škol, výrazně přispěl například k založení prvního českého gymnázia na Matiční ulici v roce 1897. Jako místopředseda správní rady Českého akciového pivovaru na Fifejdách se zasloužil o založení pivovaru, rovněž inicioval výstavbu místní dráhy Ostrava–Brušperk. Aktivně se angažoval a podílel na činnosti mnoha ostravských organizací a spolků, byl předsedou místní skupiny Ústředního svazu českých průmyslníků, založil spolky Moravský klub a Národní dům, byl také zakladatelem místního oddílu Sokola. Zasloužil se o založení Občanské záložny v Moravské Ostravě a jejích poboček v okolních obcích. V roce 1893 začal vydávat první český časopis v Moravské Ostravě, který vycházel pod názvem Ostravice do roku 1897. Jeho dům na rohu Přívozké a Dvořákovy ulice navštívila celá řada osobností, například cestovatel a fotograf Enrique Stanko Vráz, politik a publicista František Ladislav Rieger či básník Jaroslav Vrchlický.

Edmund Palkovský byl jedním z hlavních iniciátorů a finančních sponzorů stavby Národního domu (dnes Divadlo Jiřího Myrona). Původní návrh na společnou divadelní budovu pro Čechy a Němce česká strana zamítla. Češi zastoupeni advokátem dr. Edmundem Palkovským a ing. Emanuelem Balcarem nevěřili v bezproblémovou spolupráci. Proto členové Občanské besedy na schůzi v listopadu roku 1891 rozhodli postavit vlastní ryze český Národní dům. Edmund Palkovský byl tím, kdo 27. června 1892 vykonal slavnostní výkop, a komu byly také 17. června 1894 symbolicky odevzdány klíče stavitelem Národního domu Františkem Jurečkem.

Národní dům jako stálé české divadlo

Představením Prodané nevěsty Bedřicha Smetany na jevišti Národního domu zahájila 16. září 1908 pravidelný provoz první stálá česká profesionální scéna v Moravské Ostravě! Prvním ředitelem Divadla moravských měst, jak bylo divadlo honorárně nazýváno, se stal vážený divadelní podnikatel František Trnka. Nepočtený soubor dvaceti pěti herců odehrál během první (čtyřměsíční!) sezóny jednašedesát inscenací ve sto čtyřech představeních. Repertoár byl plný zvukných titulů! *La traviata*, *Lucerna*, *Mamzelle Nitouche*, *Dalibor*, *Cikánský baron*, *Orfeus v podsvětí*, *Madame Butterfly*, *Carmen* či *Noc na Karlštejně*. Po večerním představení ale zábava nekončila – divadelní orchestr každou středu, sobotu a neděli pak ještě dlouho do noci koncertoval v restauraci Národního domu, kde byl tehdy vrchním známý Blažej Rada, později majitel restaurace na Poštovní ulici.

Přes velký úspěch byla první sezóna na dnešní poměry krátká, už 6. ledna 1909 se společnost Františka Trnky vydala na další pouť po městech moravských. Na druhou sezónu se vrátila celá společnost až zase v září. Takto divadlo v Národním domě fungovalo téměř jedenáct let, během kterých se vystřídali ředitelé Karel Komarov (1910–1911), Alois Janovský (1911–1914), Antoš Josef Frýda (1915–1919) s tajemníkem společnosti Antonínem Drašarem (1916–1919). Poslední sezóna byla zakončena operetou *Cikánský baron* dne 7. května 1919. Poté už se Národní dům stal druhou oficiální scénou Národního divadla moravskoslezského!

Ředitelé stálé české scény v Národním domě

František Trnka
(1908–1910)

Karel Komarov
(1910–1911)

Alois Janovský
(1911–1914)

Antoš Josef Frýda
(1915–1919)

Antonín Drašar
(1916–1919)
tajemník Frýdovy
společnosti

Oldřich Nový začínal v Národním domě v roce 1918 svou uměleckou kariéru. Vzpomínka Oldřicha Nového na události 28. října 1918:

„Pobled na zástupy našich bratrů z celého okolí na bujarých ořích i pěšky v kroji sokolském, basičském nebo vysloužileckém, s národní písní na rtech v lesku praporů a odznaků slovanských byl unášející, velkolepý. Ještě nikdy neměli jsme v našem městě příležitost zažítí dojmů tak nezkalených, tklivých... Průvod zabájl Sokol „Přemysl“ z Opavy na koni, jemu následovala řada banderistů ozdobených červenobílými stubami. Po nich úplná horní kapela, Sokol pěší, sokolky, basiči, veteráni, spolek Horník v uniformách s pobočnou zbraní, v jeho čele horničky, pak celá řada besed a čtenářských spolků z celého okolí. Průvod opět uzavírala řada banderistů a za nimi řada žebřinových lipami a prapory vkusně okrášlených povozů, obsazených venkovskými děvčaty. Obecenstvo již před tím zaujalo místo po obou stranách silnice od mostu až k Národnímu domu, kudy se měl průvod ubírat, a kupilo se zde v počtu do tisíců blav čítajících. Před Národním domem rozestaven průvod. Hudba zahrála rakouskou národní hymnu, kterouž tisíce účastníků s obnaženou blavou vyslechly. Na to odevzdány stavitelem p. Jurečkem Klíče předsedovi p. dr. Palkovskému a zahrána hymna Kde domov můj. Potom ubírali se účastníci dovnitř budovy. Ve všech místnostech, které byly do posledního místečka přeplněny, jakož i v zabradě, jelikož přeti přestalo, následovala pak společenská zábava. Hlavní ruch soustředil se ve velkém sále, kdež horní kapela koncertovala a kde umístěn byl bufet. Večer vystřídala kapelu hornickou kapela vojenská, která bavila tancechtivou mládež takřka až do rána.“

(cit. Opavský Týdeník, 20. 6. 1894, č. 47).

„Už ráno na generálce byla podrázná a rozečtvělá nálada. Něco viselo ve vzduchu. Čtrnáct dní předtím jsme už jaksi neoficiálně skončili s válkou při velké i slavné manifestaci na blavním náměstí, společně s horníky a dělníky celého ubelného kraje, s prapory a standartami. V mobutním průvodu byl skoro celý divadelní soubor, vedl nás Zora, který trímál v ruce rudý prapor a ještě měl přes prsa šerpu teže barvy. Vím, že šlo od nás hodně lidí ze všech oborů a k radě, kde operetní primadona Helena Škrdlíková, barytonista Karel Zavřel, tenorista Geitler a já, se připojil virtuos Jaroslav Kocián, který den před tím v Ostravě koncertoval. Když šéfredaktor sociálnědemokratického listu „Ducha času“ Jan František Prokeš, který byl dlouhá léta později ostravským starostou, proklamoval s balkonem jednoho domu (ted je tam myslím prodejna obuvi) Československou republiku, vtrhlo z okolních ulic do náměstí madarské vojáky a začalo manifestaci bezobledně a surově rozbánět.“

Viděl jsem ještě Prokeše, jak vybíhá z domu, ale dál už jsem nemohl pozorovat nic, protože nás borla hornvédů a oddíl madarské jízdy vytláčil z náměstí. Proti taseným palácům a koňským kopytům naše jadrné nadávky nepomohly. Před pár léty, při mé jedné návštěvě v Ostravě, jsem se dověděl, jak to s Prokešem tenkrát dopadlo. Vyprávěl mi to režisér Jan Pacl, který šel také na manifestaci, ale při panice padl někde do vykladní skříně a zůstal tam až do konce, takže všechno dobře viděl. Prokeš se dostal až k důstojníkovi, který likvidaci řídil, chytil jeho koně za udičku, křičel na oficíra, protestoval a brozil mu pěšty, ale byl vojáky násilně odvlečen. Ostrava ale už od 14. října 1918 neuznávala rakouskou nadvládu. I madarská posádka tusila, že je zle a z hornvédů se už ani jediný neodvážal vyjít sám do ulic.

Režisér Jan Čada, coby statečný, starý salakvarda, ale Jiráskova předpisu měl mít dlouhý bílý plnovous, tak zvaný knipřovary, ale divadelní frizér mu bo včas neudělal a tak byl polepený – jak se říká – jako kufy. A když krajanek Nábbera proklamoval před oponou výzvu do ulic, salakvarda Čada strbl s chutí s obličjeje tu bělostnou důstojnost, vzal do ruky čakan (ten má ale Jiráška taky mít) a už sabal po vazelíně, ale pak ji odbodil a se slovy: na to ted není čas – běžel ke dveřím. Ale už tuďy právě vcházela ředitelská manželská dvojice a začala prosit pana režiséra, ať jde příkladem napřed, ať neopouští palubu a dobráje představení. A tak Čada si začal něco znovu lepit na obličje, ale proroče se salakvarda dostane ke slovu až ve čtvrtém dějství, tak to dělal zbytečně. Po druhém akte už nebyla v bledišti ani noba. Slo se přece do ulic, jak to navrhoval „blázen“ Nábbera.

V samém středu Ostravy byla tehdy jediná větší česká kavárna a ta měla, jaká to ironie osudu, přílebové jméno Habsburg, jedě mi dolů, řekli jsme si a v několika minutách jsme byli, Nábbera, Zavřel, Zora a já naboře na balkoně a jali jsme se zručně odstraniťovat ten provokační název. Byl to nápad bodný přemýšlivých divadelních blav, neboť ve všeobecném nadení na to dosud nikdo jiný nepřišel. Pan kavárník (jméno si už nepamatuji) byl bodný člověk a často nám „čekal“ až do gáže. A ted příběh celý zsinálý a brozně prosil, abychom tobo jebó Habsburga bázeli dolů šetrně, že bo to stálo nekřesťanské peníze a možná, že se z tobo dá něco zachránit. Dole to chytil s personálem do ubrusu a myslím podle pozdějšího názvu PRAHA, že zachránil přece tři velká písmena.

A ted ještě bonem k té premiéře Pana Jobanese 28. října večer. První dějství v nabitém bledišti Národního domu mělo mimořádný úspěch. Některé prorocké věty textu přímo lidi zapalovaly a Tomáš na závěrečná slova o vlasti: Ta bojem poroste! – dostal dokonce aplaus na otevřené scéně. Ale po prvním aktu nastala nějak neobvykle dlouhá přestávka. Do zákulisí totiž přišli redaktori a chtěli přečíst obecenstvu telegram, dodaný právě redakcím přímo z Vídně. Čbudinka ředitel Antoš Fryda, tenkrát už nemocí zkrusřený, ale pořád zanícený činoherec, prosil pány, aby se nejdřív dobrálo a pak aby „to“ šli lidem přečíst, že se to jaksi mezi představení nebudí. – Nepochodil. Redaktori vnikli před oponu, s nimi Zora jako Jobanes a telegram přečetli: Válka je skončena, excisat Karel přebáz Vídně. Národní výbor se ujal vlády.

Co se stalo v bledišti, to ani nejde popsat. Lidi propukli v oblušující jásoť, objímali se, plakali, zpřivala se hymna, a zdálo se, že je s Jobanesem konec. Ale ne! Z bledišti odešla necelá polovina návštěvníků, ostatní zůstali na svých místech a volali (k nemalé radosti ředitele Frydy) dobrát, dobrát!

Oldřich Nábbera, donedávna rakouský domobranec, „ulitý“ Drařiem v kroměříšském zemském ústavě choromyslyňch (odtud bo do nové sezóny „pouštěli“ na představení), bral dneska v Jobanesovi mlynářského krajaněka a tenble krajanek ted vyběhnul se sukovicí v ruce před oponu a bulákal: Lidi, pojďte do ulic! My to budem brát jindy! Ted pojďte na Němce! Vláhli jsme bo zpátky a uklidniťi jsme bo slovy i vodou a když mu paní Frydová řekla, že musíme brát dál, jinak že by se musely vracet peníze, vytáhnul si z vrecka roli a opakoval si začátek: Ani bych u vás v tom duchu neusnul. Měť musí voda zpřivat jako děťátku a mýň klapat ...

Zatím se kavárna, tobo času bez názvu v přičelí, rozsvítila bujným veselím. Zvolášť u improvizovaného hereckého stolu, který byl rozšířen na půlku lokálu. A odtud jsme táhli do Slávie, kde pan Kulňák, hospodský nad jiné zdatný, který mně vždycky připomínal banáčského velebníčka, dával se radosti dením bostím všechno zadarmo.

A ráno, brozně nevyspalí, ale jinak čersrví a šťastní, sešli jsme se jako jeden muž v divadle, třebaže nebyla vypsána žádná zkouška. Drařiar už tu dávno pobíhal s levou rukou na čele, radil, rozkazoval, organizoval. To bylo jebó. Měl dobré sryky, a tak búbvi kdy a kde opatřil spousty metrů plátina, destičky metrů látek, sametu a plyše, což bylo přepečlivě schobováno, až se bodí. A bneď každému přiděľil práci. Ženský soubor šel pomábat do krejčovny, mužské bnal do dílny a do malírny. Štřibalo se, barvilo, napínalo, malovalo. Děľala se ve dne v noci zbrusu nová výprava do Smetanovy Libuše, kterou jsme zanedloubo po převratu bráli v tom velkém a nám dosud nedostupném Městském divadle.

Emmanuel Bastl, výtečný dirigent, malý postavou, ale velký svým uměním, přímo vyřítol u pultu, když se vzácným elánem vřídil toto slavnostní představení s vysokou, štíblou, kulturnovanou zpěvačkou Baberou Dostálovou v titulní roli.

Snad nikdy předtím neplály tak náberné obně na baldách, jak v rěchto památných nocích, prvnic nocích naší národní a státní samostatnosti.

V UPOMÍNKU NA 28. ŘÍJEN 1918.

F. Janouš, J. Dvořák, Dr. K. Fajfák, A. Kůla, Dr. E. Meland, E. Saloman, J. Strömman, Dr. A. Tělovský, K. Ungermann, P. A. Zemanal.

V upravených klubovných místnostech Národního domu zasedal po vzniku Československého státu od 29. října 1918 téměř nepřetržitě revoluční Okresní národní výbor v Moravské Ostravě. Nový státní orgán až do svého zrušení v roce 1919 zajišťoval správu veškerých státních záležitostí pro celé Ostravsko.

Oldřich Nový začínal v Národním domě v roce 1918 svou uměleckou kariéru. Vzpomínka Oldřicha Nového na události 28. října 1918:

„Už ráno na generálce byla podrázná a rozebrvělá nálada. Něco viselo ve vzduchu. Čtrnáct dní předtím jsme už jaksi neoficiálně skončili s válkou při velké i slavné manifestaci na blavním náměstí, společně s borníky a dělníky celého uhelného kraje, s prapory a standardami. V mobutném průvodu byl skoro celý divadelní soubor, vedl nás Zora, který třímal v ruce rudý prapor a ještě měl přes prsa šerpu téže barvy. Víím, že šlo od nás bodné lidi ze všech oborů a k řadě, kde operetní primadona Helenka Štrdliková, barytonista Karel Závřel, tenorista Gettler a já, se připojil virtuos Jaroslav Kocián, který den před tím v Ostravě koncertoval. Když šéfredaktor sociálnědemokratického listu „Ducha času“ Jan František Prokeš, který byl dlouhá léta později ostravským starostou, proklamoval s balkonu jednoho domu (ted je tam myslím prodejna obuvi) Československou republiku, vtrhlo z okolních ulic do náměstí maďarské vojsko a začalo manifestaci bezobledně a surově rozsbánět.“

zapolovaly a Tomáš na závěrečná slova o vlasti: „Tá bojem poroste! - dostal dokonce aplaus na otevřené scéně. Ale po prvním aktu nastala nějak neobvykle dlouhá přestávka. Do zákulisí totiž přišli redaktori a chtěli přečíst obecní telegram, dodavý právě redakcím přímo z Vídně. Chudinka ředitel Anotš Fryda, tenkrát už nemocí zkrúšený, ale pořád zanícený činoberec, prosí pány, aby se nejdřív dobrálo a pak aby „to“ šli lidem přečíst, že se to jaksi mezi představení nebodí. - Nepocobdíl. Redaktori vnikli před oponu, s nimi Zora jako Jobanes a telegram přečteli: Válka je skončena, excisat Karěl próbá z Vídně. Národní výbor se ujal vlády.“

Co se stalo v bledišti, to ani nejde popsat. Lidi propukli v oblušující jáso, objímali se, plakali, zpřavala se hymna, a zdálo se, že je s Jobanesem konec. Ale ne! Z bledište odesla necelá polovina návštívníků, ostatní zůstali na svých místech a volali (k nemalé radosti ředitele Frydy) dobrát, dobrát!

Oldřich Nábbera, donedávna rakouský domobranec, „ulitý“ Draisar v kroměříšském zenském ústavě choromyšlských (odtud do nové sezóny „pouštěli“ na představení), brál dneska v Jobanesovi mlynářského krajánka a tenhle krajánek ted vyběhl se sukovicí v ruce před oponu a bučkal: Lidi, pojďte do ulic! My to budem brát jindy! Ted pojďte na Němce! Vrábí jme bo zpátky a uklidní jme bo slovy i vodou a když mu paní Frydová řekla, že musíme brát dál, jinak že by se musely vrátet peníze, vytábnul si z vrecka roli a opakoval si začátek: Ani bych v vás v tom ducbu neusnul. Mně musí voda zprvát jako dětútko a mlyn klapat ...

Viděl jsem ještě Prokeše, jak vybíhá z domu, ale dál už jsem nemohl pozorovat nic, protože nás borda bohvédů a oddíl maďarské jízdý vytlačil z náměstí. Proti taseným palášim a koňským kopytům naše jadrné nadávky nepomohly. Před pár léty, při mé jedné návštívě v Ostravě, jsem se dověděl, jak to s Prokešem tenkrát dopadlo. Vyprávěl mi to režisér Jan Pacl, který šel také na manifestaci, ale při panice padl někde do vykladní skříně a zůstal tam až do konce, takže všechno dobře viděl. Prokeš se dostal až k důstojníkovi, který likvidaci řídil, chytil jeho koně za ušidla, křičel na oficira, protestoval a brozil mu pěsti, ale byl vojáky násilně odvlčen. Ostrava ale už od 14. října 1918 neuznávala rakouskou nadvládu. I maďarská posádka tušila, že je zde a z bonvédů se už ani jediný neodvážal vyjít sám do ulic.

A ted ještě bonem k té premiéře Pana Jobanosa 28. října veče. První dějství v nábitém bledišti Národního domu mělo mimořádný úspěch. Některé prorocké věry textu přímo lidi

Zatím se kavárna, tobo času bez názvu v přičelí, rozsvítila bujným veselím. Zvolát u improvizovaného bereckého stolu, který byl rozšířen na pútku lokálu. A odtud jsme tábli do Slávie, kde pan Kuliák, hospodský nad jiné zdatný, který mně vždycky připomínal hanáckého veelebnička, dával z radosti denním hostům všechno zadarmo.

A ráno, brozně nevyspalí, ale jinak čerství a šťastní, sešli jme se jako jeden muž v dřavde, třebaže nebyla vypsána žádná zkouška. Draisar už tu dávno pobíhal s levou rukou na čele, radil, rozkazoval, organizoval. To bylo jeho. Měl dobré styky, a tak búbíví kdy a kde opatřil spousty metrů plátna, desítky metrů látek, sametu a plyše, což bylo přepečlivě sborováno, až se bodí. A hned každému přidělil práci. Ženský soubor šel pomábat do krejčovny, mužské bnal do dílny a do malírny. Stibalo se, barvilo, napínalo, malovalo. Dělal se ve dne v noci zbrusu nová výpravou po převratu bráli v tom velkém a nám dosud nedostupném Městském dřavde.

Emanuel Bastl, vytečný dirigent, malý postavou, ale velký svým uměním, přímo vyrostl u pušku, když se vzácným elánem řídil toto slavnostní představení s vysokou, štíblou, kulturovanou zpěvačkou Babetou Dostálovou v titulní roli.

Snad nikdy předtím neplály tak nádberné obně na baldách, jak v těchto památných nocích, prvních nocích naší národní a státní samostatnosti.

Režisér Jan Čada, coby statečný, starý salakvarda, dle Jiráskova předpisu měl mít dlouhý bílý plnovous, tak zvaný knipforavý, ale dřavadelní frízér mu bo včas neudělal a tak byl polepervý - jak se říká - jako kusť. A když krajánek Nábbera proklamoval před oponou výzvu do ulic, salakvarda Čada srbl s oburí s obličje tu bělostnou důstojnost, vzal do ruky čakan (ten má dle Jiráska taky mít) a už sabal po vazečně, ale pak jí odhodl a se slovy: na to ted není čas - běžel ke dveřim. Ale už tudy právě vcházela ředitelská manželská dvojice a začala prosit pana režiséra, ať jde příkladem napřed, ať neopouští palubu a dobráje představení. A tak Čada si začal něco znovu lepit na obličje, ale protože se salakvarda dostane ke slovu až ve čtvrtém dějství, tak to dělal zbytečně. Po druhém aktu už nebyla v bledišti ani noba. Šlo se přece do ulic, jak to navrhoval „blázen“ Nábbera.

V samém středu Ostravy byla tebdy jediná větší česká kavárna a ta měla, jaká to ironie osudu, přílebarvé jméno Habsburg, jedei mi dolí, řekli jme si a v několika minutách jme byli, Nábbera, Závřel, Zora a já naboře na balkoně a já jme se zručně odstraňovat ten provokační název. Byl to nápad bodný přemýšlivých dřavdelních blav, neboť ve všeobecném nádbení na to dosud nikdo jiný nepřišel. Pan kavárník (jméno si už nepamatujuj) byl bodný člověk a často nám „čekal“ až do gúše. A ted přiběhl celý zsmalý a brozně prošil, abychom tobo jeho Habsburga bázceli dolí setrně, že bo to stálo nekřesťanské peníze a možná, že se z tobo dá něco zachránit. Dole to chlytal s personálem do ubrusu a myslím podle pozdějšího názvu PRAHA, že zachránil přece tři velká písmena.

Výstava otevřena a zahájena již ve čtvrtek, v den Nanobevstoupení Páně, dne 8 května v horejších místnostech „Národního domu“ v Mor. Ostravě a potrvá v nejkrásnějším měsíci ročním do 25. května.

Jest nyní na všeck, klobž pracuji v životě o zdokonalení a zúčastnění sobe i jiných pravda a krisou, aby vydatně užití toto se nabizející příležitosti nahlednouti v poklady krisy umelecké, aby i své blízké pozbuoval, neboť jen tak dokáže se bojnou rávřívou, že i v kraji keuro a dýmu je pravé pochopení pro duševní stránky života.

Budí proto nyní našim helem: Vážřtu do výstavy!

V Mor. Ostravě, 2. května 1902.

Za spolek „Manes“:
St. Sucharda

Výstavní výbor:
A. Palacký, M. Mandl, E. Bartmann, V. Červený,
J. Dvořák, Dr. K. Fajfák, A. Kůla, Dr. E. Meland,
E. Saloman, J. Strömman,
Dr. A. Tělovský, K. Ungermann, P. A. Zemanal.

Z Mor. Ostravy 21. května. (Výstava spolku Manes) Výstava našich předních vřtvárných umělců, která bude po neděli ukončena, ted se, jak se předpovídá dalo, hojně přízni obecenstva jak z místa tak i z okolí. Mnohá vystavená díla obsahují tak hluboké myšlénky, že jim lze těžce porozumět, což hlavně venkovských návštívníků se nemilo dotkla. Proto jost litovati, že při programu není hned připraveno vysvětlení, jak lej dnes různé časopisy podávají. Jasn to hlavně „Ostravské Noviny“, jejichž referent o každém vystaveném předmětu obecenstvu důkladně vysvětlení podává. Z vystavených děl jost již několika lidí patři na mnohý obraz i jdi hodiny, a tu vystibuje stále něco nového, zajímavého. Mravul, jakož i hmotný úspěch výstavy této bude zajisté v každém ohledu slavný, naspokojivý.

Malý sál, Palackého dvorana a spolkové místnosti bývaly také místem pořádání uměleckých výstav předních českých malírů, grafiků a sochařů. V roce 1902 zde vystavovali členové spolku Manes, mezi nimi byla i díla malírů Mikoláše Alše, Františka Kupky, Maxe Švabinského či sochaře Josefa Václava Mysleba.

Národní dům v Mor. Ostravě.

Nové upravené místnosti vypořádají všem požadavkům velkoměstského obecenstva.

Kejops rakouská, uherská, francouz. i španělská vlna dostá se v upřimé spř.

Zaměstítá a svou jakostí rozšířeno i kúchle zvláštního pleurov Mar. Ostravského plzenský prázdroj.

Vytečna kuchyně Káždou neděli v svátek koncert

Národnost pro věští i menší společnosti v každé době k zudání.

Svatébní hostiny se spřádají dle jádřiti za ceny nízké.

Zábije P. T. obecnost z místa i okolí za nádvěru Nár. domu v Mor. Ostravě, osmátně, že naslouží mojí baše, abych méto požalován na velkorozstarecí kúše dojně v plné míře vyhověl.

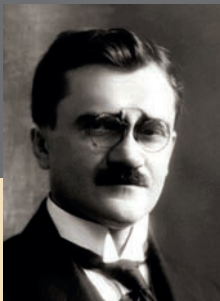
V Mor. Ostravě, 1903. J. Paseka, restaurátér.

V neděli a svátek koncert.

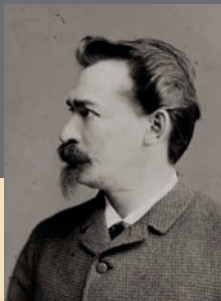
Prasácká filharmonie v Mor. Ostravě. Coj hubební náš svět s radostí vítá zprávu, že dne 4. dubna t. r. zavítá do Mor. Ostravy prasácká filharmonie, aby zle v Nár. domě pořídala koncerty, kterým nám má být poskytnuta příležitost poznati v dokonalém provedení nejvýznačnější díla předních skladatelů světových. Jsou na programu Smetana, Dvořák, Berlioz a Wagner a jisté nepřeháním, tvrdím-li, že poslechnutí jediné Dvořákovy Symfonie „Z nového světa“ nahradí každému - laiku i odborníku - všechny oběti a poskyně pozítku nad jiné vzácného. Jest také poplatky po listcích, jež dostati lze u p. Em. Liettra, obchodníka na náměstí, velice žilá a nutno ted pro zabezpečení příhodného místa si poplásti.

V Národním domě probíhala pravidelná pohostinská vystoupení profesionálních hudebních těles. Mezi jinými i Česká filharmonie, která koncertovala ve Velké dvoraně Národního domu dokonce šestkrát. Novinový článek připomíná koncert ze 4. dubna 1905.

Inzerce restauračního zařízení v Národním domě v Ostravě u 20. září 1903.

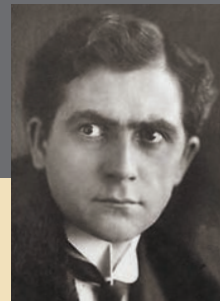
Český ekonom a politik **Karel Engliš** (1880–1961) se v roce 1912 v Národním domě zúčastnil veřejných přednášek pedagogů České vysoké školy technické v Brně s příspěvkem *Úvod do sociální politiky*.

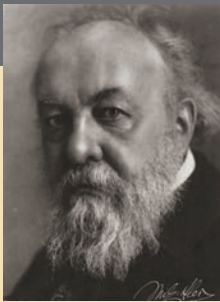
Mezi velice oblíbené přednášky patřila vystoupení předních českých cestovatelů o exotických zemích. Dne 16. prosince 1899 v Národním domě přednášel o výpravách v jižní Africe jeden z tehdejších nejznámějších českých cestovatelů a etnografů **Emil Holub** (1847–1902).

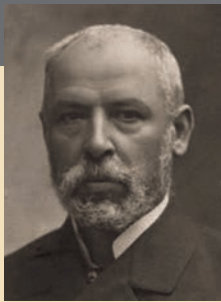
Slavný operní pěvec **Emil Burian** (1876–1926) zde v roce 1895 zahájil svou uměleckou dráhu s Pištěkovou divadelní společností.

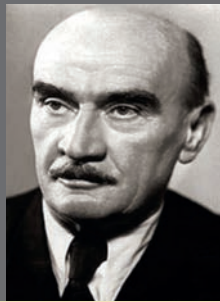
Známy operní pěvec a ostravský rodák **Richard Kubla** (1890–1964) vystupoval ve Frýdově společnosti společně s manželkou **Lídou Maškovou-Kublovou**, která také zpívala na mnoha německých jevištích.

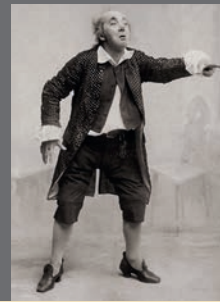
Mikoláš Aleš
(1852–1913)

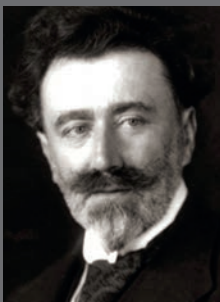
Josef Václav Myslbek
(1848–1922)

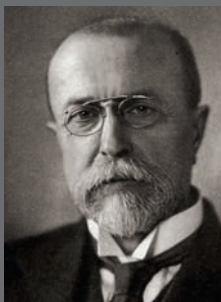
Populární pražský písničkář **Karel Hašler** (1879–1941) zde několikrát vystoupil se souborem Národního domu v kabaretních večerech, které na konci války přispěly k utužení vztahů Ostravanů s českou Prahou.

Slavný herec a komik Národního divadla **Jindřich Mošna** (1837–1911) pohostinsky vystupoval s Choděrovou divadelní společností v Národním domě 8. a 9. dubna 1896.

Český malíř a rytec **Max Švabinský** (1873–1962), přední člen pražského spolku Mánes, vystavoval v Národním domě svá díla, například na vánoční výstavě roku 1910. Při svém pobytu v Ostravě vytvořil i kresbu významného ostravského sběratele umění a stavitele Národního domu Františka Jurečka.

Profesor **Tomáš Garrigue Masaryk** (1850–1937) přednášel 6. dubna 1902 ve Veřejné knihovně a čítárně Národního domu *O otázce sociální* v rámci cyklu Lidových přednášek profesorů Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze.

Karel Hašler v Mor. Ostravě. Jak se nám z českého divadla oznamuje, získalo fideleství ku dvěma pohostinským hrám známého českého písničkáře Karla Hašlera z Prahy. Již jméno tohoto populárního lidového pěvce zaručuje úspěch nemalý. Zpívá ve čtvrtek a v pátek dne 1. a 2. června.

Karel Hašler v Moravské Ostravě
(1. a 2. června 1917).

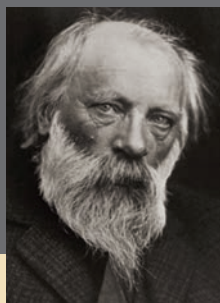
V Národním domě se konaly i vánoční výstavy spojené s prodejními trhy.

Lidové přednášky

české univerzity Karlo-Ferdinandovy v Mor. Ostravě.

- I. V neděli dne 6. dubna 1902: Prof. Dr. T. G. Masaryk: O otázce sociální.
- II. V neděli dne 13. dubna: Univ. doc. dr. Josef Guber: Novodobý vývoj a povaha národního hospodářství.
- III. V neděli dne 20. dubna: Prof. Dr. Josef Reinsberg: O alkoholismu.
- IV. V neděli dne 27. dubna: Prof. Dr. F. Dřina: O lásce k bližnímu.

Přednášky se konají ve velké dvoraně Národního domu v Mor. Ostravě.
Vstup volný. Hodina oznámí se před každou přednáškou. Mladíkům se dárek, aby před přednáškou odešli pro starší dáta. Někdy se vezí jiným a zveřejní. P. Jurečka

Přednáška profesora **Jaroslava Vrchlického** (1853–1912) o poezii Jana Nerudy probíhala ve dvou dnech 18. a 19. dubna 1903 za mimořádně velké účasti, kdy sál Velké dvorany Národního domu byl zcela zaplněn a mnoho lidí se dovnitř ani nedostalo. Přijal také soukromá pozvání do rodin předních ostravských vlasteneckých pracovníků JUDr. Edmunda Palkovského a ing. Emanuela Balcara.

Uprostřed **Eduard Vojan** (1853–1920) se souborem Národního divadla v Brně během hostování v Moravské Ostravě. Po Vojanově pravé ruce v pořadí již čtvrtý divadelní ředitel Národního domu **Josef Antoň Frýda**. Foceno na dvoře Národního domu 31. května 1907.

Pohlednice zachycuje zahradní restauraci a pohled na Národní dům v roce 1900. Vnitřní i venkovní prostory Národního domu od počátku sloužily jako kulturně-společenské centrum Moravské Ostravy.